

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА І АПК

УДК: 338:338.984

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ МАКРОСТАТИСТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ БАЛАНСА НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА (БНГ) І СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ (СНР)

А.Ж.ГОНЧАРОВА – викладач, Херсонський ДАУ

За своїми функціями та завданнями СНР має багато спільного з системою БНГ. Він також, як і СНР є системою найбільше узагальнених, взаємопов'язаних економічних індикаторів, що поєднані низкою балансових таблиць, які характеризують умови та результати розміреного відтворення. А основна принципова відмінність між СНР і БНГ полягає в неоднаковому визначенні кордонів сфери виробництва суспільного виробництва та національного доходу. Так, БНГ передбачена можливість розмежування між сферою матеріального виробництва та сферою нематеріальних послуг. Сполучною ланкою в системі БНГ є скоординовані показники формування, розподілу, перерозподілу та використання національного доходу як сукупності доходів від економічної діяльності та створення і руху кінцевого продукту як основної характеристики розвитку країни.

В той же час як макростатистична модель економіки СНР базується на ідеології рівноправності матеріального виробництва і сфери послуг, концепції факторів виробництва., реальності зв'язків економічно самостійних господарських суб'єктів за умови їх відносної незалежності від органів державного управління. При цьому у інструментів саморегулювання ринкової економіки визнаються механізми попиту і пропозиції, конкуренції, природного переливу капіталів. Все це здійснюється за умови досить значних функцій державного регулювання, що є особливо актуальним у зв'язку з необхідністю розробки механізму соціального захисту населення та проведення стратегічних структурних перетворень в економіці.

Відмінності у визначенні кордонів сфери виробництва ведуть до неоднакового трактування таких категорій системи національних рахунків як споживання та перерозподіл.

Ще одна значна відмінність між БНГ та СНР полягає у реєстрації макропоказників (національний, вітчизняний чи територіальний). В БНГ реєстрація статистичних даних здійснюється за територіальним принципом, а це означає, що в ССП включається продукція іноземних чи спільних підприємств, які знаходяться на території даної країни, але не включається продукція вітчизняних підприємств, які розташовані за кордоном.

В СНР використовується поняття резидентності, яке опосередковує відмінність між вітчизняною та національною основами обліку, між внутрішнім і національним продуктом. Відповідно до методології СНР, національний продукт є меншим від вітчизняного (внутрішнього) продукту на сальдо первинних доходів– доходів, отриманих в результаті застосування факторів виробництва. Для будь-якої відкритої економіки характерним є отримання доходу її резидентами (представниками країни та спеціально визначеними суб'єктами) із-за кордону та сплата доходів резидентами інших економік. Доходи (у вигляді оплати праці, процентів, дивідендів) резидентів за мінусом доходів нерезидентів утворюють сальдо первинних доходів. Ця величина може бути і додатною, і від'ємною. У країнах, що розвиваються, внутрішній дохід, як правило, більший від доходу, оскільки цим країнам доводиться сплачувати розвиненим країнам великі відсотки за зовнішні позики.

Розбіжності у змісті, методах оцінки та класифікаціях основних показників СНР та БНГ стосуються насамперед концепцій валової продукції, матеріальних витрат, чистої продукції та кінцевого використання національного доходу.

Основні відмінності при трактуванні згаданих категорій наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Відмінності при трактуванні категорій

Категорія	СНП	БГН
1.ВАЛОВА ПРОДУКЦІЯ...	дорівнює вартості матеріальних благ і нематеріальних послуг (і платних, і безоплатних)	дорівнює вартості лише матеріальних благ
1.1.Валова продукція промисловості...	*включає вартість лому та відходів, які отримані в результаті переробки сировини на підприємствах та реалізованих на сторону; *включає торговельні витрати, пов'язані з придбанням відходів і лому у населення	*вартість лому не включається у валову продукцію, а вираховується зі складу виробничих витрат; *включає повну вартість заготовлених у населення лому та відходів
1.2.Валова продукція громадського харчування...	дорівнює вартості продуктів, реалізованих підприємствами громадського харчування	дорівнює різниці між ціною реалізації продуктів та ціною їх придбання (за вирахуванням витрат на транспортне перевезення)
2. МАТЕРІАЛЬНІ ВИТРАТИ, включаючи СПОЖИВАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ (ОФ)...	дорівнюють поточним витратам на придбання товарів та послуг у виробничій сфері + витрати на придбання послуг у виробничій сфері + поточні витрати на придбання товарів та послуг	дорівнюють матеріальним витратам, не включаючи витрати на послуги та не включаючи витрати на матеріальні блага у невиробничій сфері суб'єктами невиробничої сфери
2.1.Витрати на соціально-культурні потреби...	враховуються у складі проміжного споживання (аналог категорії матеріальних витрат)	*у сфері матеріального виробництва не належать до категорії матеріальних витрат. Фінансуються за рахунок відрахувань з прибутку і не входять у собівартість продукції; *у невиробничій сфері подаються або як кінцеве споживання (купівля товарів), або як перерозподіл доходу (заробітна плата, вартість послуг)

Категорія	СНР	БГН
2.1.1. Витрати на соціально-культурні потреби, які пов'язані з оплатою праці...	є елементом заробітної плати	є частиною первинних доходів підприємств
2.2. Витрати на службові відрядження...	враховані у складі проміжного споживання	*у сфері матеріального виробництва віднесені до категорії первинних доходів населення, тобто до чистої продукції; *у невиробничій сфері трактуються як перерозподіл національного доходу, як і заробітна плата робітників цієї сфери
2.3. Втрати матеріальних оборотних коштів(МОК)...	Включаються у проміжне споживання. Накопичення МОК визначається на чистій основі, як різниця між вартістю МОК на початок та на кінець періоду	включаються до окремої категорії кінцевого використання національного доходу (НД)
2.3.1. Втрати у зв'язку з припиненням будівництва (незавершене виробництво у будівництві)...	входять до складу ОФ. Відшкодування втрат від незавершеного будівництва не враховуються зі складу капітальних вкладень і є компонентою кінцевого продукту	включаються до складу МОК
2.4. Витрати на військові товари тривалого користування...	належать до проміжного споживання органів державного управління	відбиваються у складі кінцевого використання НД
2.5. Споживання ОФ...	не входить до складу проміжного споживання. НД визначається на валовій основі (до вирахування ОФ)	відноситься до матеріальних витрат. НД розраховується на чистій основі
3. ЧИСТА ПРОДУКЦІЯ...	є сумою заробітної плати та прибутку економічних суб'єктів	є сумою первинних доходів населення та підприємств

Категорія	СНР	БГН
3.1.Компоненти чистої продукції:	а) заробітна плата, включаючи відрахування на соціальне страхування. Охоплює доходи, отримані працюючи у сфері виробництва та послуг; б) прибуток, включаючи сальдо непрямих податків, що отримані у виробничій та невиробничій сфері	а) первинні доходи населення. Охоплюють доходи працівників сфери матеріального виробництва; б) первинні доходи підприємств. Містять прибуток та інші форми чистого доходу, реалізовані у сфері матеріального виробництва
3.2.Чиста продукція підсобних господарств та невеликих приватних господарств...	відноситься до прибутку	враховується у складі первинних доходів населення
4. ЕКСПОРТ та ІМПОРТ...	враховує товари та послуги, які перетнули кордон. Експорт включає придбання товарів послуг іноземцями на території та країни. Імпорт враховує придбання резидентами товарів і послуг за кордоном	враховує лише матеріальні блага. Купівля товарів іноземцями включається до особистого споживання домашніх господарств. Купівля резидентами товарів за кордоном не враховується

Джерело: Загладина С.М., Иванов Ю.Н. Статистические методы учета и анализа мирохозяйственных связей. – М.: Международные отношения, 1983. -С.102-116.

На підставі даних наведеної таблиці бачимо, що для макростатичної оцінки перехідної економіки, яка поєднує елементи і ринкової і планової економік, найбільш ефективним був би синтез підходів БНГ та СНР. Однак це завдання є складним, комплексним і перспективним в залежності від особливостей реформування української економіки.

Зазначимо ще одну розмежувальну особливість згаданих систем національного рахівництва, стосується концепції доходу. Так, К. Маркс, теоретичні добірки якого є основою БГН, розглядав національний дохід як додатково створену вартість в масштабах суспільства (доходи праці та капіталу). При цьому не акцентується увага питанні знецінення (подорожчання) капіталу з часом.

СНР ООН 1993 р. базується на концепції доходу, що запропонована англійським економістом Дж. Хіксом. Її суть полягає у визначенні доходу як максимальної суми, яку можна витратити на

споживання протягом певного періоду і в той же час зберегти в кінці даного періоду початковий капітал. Тобто дохід за Дж. Хіксом дорівнює максимальній сумі кінцевого споживання та обов'язково невід'ємного чистого приросту запасів капітальних активів. У відповідності з таким підходом вартість виробленої продукції та відповідний об'єм створеного доходу не містять так званого інвентарного (холдингового) прибутку, котрий дорівнює приросту вартості активів в результаті інфляції під час знаходження товарів на складі. Від'ємний приріст капітальних активів в СНР реєструється як негативне заощадження, котре погашає позитивну величину витрат на споживання. Певна обмеженість концепції Хікса полягає в тому, що його визначення охоплює винятково відтворюваний капітал, а в сучасних умовах потрібно враховувати витрати невідтворюваного капіталу (землі, природних ресурсів, довкілля і т.і.).

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що з метою створення адекватної і ефективної системи макроекономічної статистики в Україні слід при застосуванні СНР враховувати деякі репрезентативні показники БГН, з тим що неможливо на сьогодні класифікувати вітчизняну економіку як ринкову.

УДК 338.436.33

ХІД ЕКОНОМІЧНОЇ РЕФОРМИ В АПК ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Н.Г.МЕЛЬНИЧУК -асистент, Херсонський ДАУ

За своєю суттю економічна криза в Україні є трансформаційною. Цей процес обумовлений об'єктивними факторами і є проявом загальної закономірності для перехідної економіки. З огляду на місце і роль АПК у функціонуванні нашої економіки можна зробити висновок, що ця сфера є безумовно пріоритетною для виходу України з кризи. Значна доля необхідних для цього фінансових і матеріальних затрат обумовлюється рядом важливих факторів:

- наявністю найбільш родючих у світі запасів чорноземів;
- географічним розташуванням та високою густотою населення, а також високоємними і перспективними ринками агропродовольчих товарів;
- високий рівень концентрації, розвинута виробнича кооперація і міжгалузева інтеграція виробництва.

В сільському господарстві області протягом 1999 року продовжувалося реформування виробничих відносин на основі приватизації державних підприємств, реорганізації їх у колективні акціо-